

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Рябко Антон Віталійович

**ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ
ЛОГОПЕДІВ В ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою

Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті
імені Павла Тичини

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Стеценко Н.М.

РЕЦЕНЗЕНТ: декан факультету дошкільної та спеціальної
освіти, кандидат педагогічних наук, доцент
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
Попиченко С. С.

Захист відбудеться 18 травня 2022 р. о 9.00 год. на засіданні ЕК кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього
менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Процес виховання гуманістичних цінностей у підростаючого покоління передбачає врахування багатьох факторів, які впливають на становлення і розвиток особистості: фізіологічних, психологічних, педагогічних, валеологічних, медичних, соціальних, та ін. Особливого ставлення та уваги потребують діти з особливими потребами, які потребують корекційно-розвиткової допомоги - як «комплексної системи заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення» [64].

Врахування проблем, які необхідно вирішувати в розвитку і формуванні дітей з особливими потребами та розширення інклюзивної освіти, зумовило зміни у законодавчих документах про освіту в Україні. Зокрема, у Законі України «Про освіту» вводяться поняття «інклюзивне навчання», «інклюзивне освітнє середовище», «корекційно-розвиткові послуги», «особа з особливими освітніми потребами», «розумне пристосування».

На законодавчому рівні «держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти» [68]. Велика увага інклюзивному навчанню приділяється також у Законі України «Про повну загальну середню освіту», у якому більш детально розписана організація освітнього процесу учнів з особливими освітніми потребами, та Постанові Кабінету Міністрів України (КМУ) від 10.04.2019 р. № 530 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти» [64]. Відповідно до цих вимог надання кваліфікованої психолого-педагогічної та медичної допомоги особам з особливими потребами має здійснюватися відповідними фахівцями, до яких відносяться логопеди. Разом з тим, майбутні фахівці

покликані не лише вирішувати проблеми мовленнєвих розладів різної складності в дітей, а й володіти відповідними особистісними якостями, такими як доброта, чуйність, співчуття, толерантність, людяність, тощо.

Інноваційні явища, пов'язані з реформуванням системи освіти в Україні, нові засади, на яких відбувається інклюзивне навчання та виховання дітей, потребують нових підходів до професійної діяльності логопеда і формування його особистісних якостей. Майбутній фахівець, в першу чергу, повинен бути носієм ціннісних орієнтацій, на яких базуватиметься його професійна діяльність. Така позиція передбачає формування у майбутніх логопедів гуманістичних цінностей та гуманістичної спрямованості як умов успішної професійної діяльності фахівця спеціальної освіти. Проблема формування гуманістичних цінностей стоїть особливо гостро у зв'язку з посиленням кваліфікаційних вимог до педагогічних працівників у сучасному суспільстві.

Незважаючи на те, що якості підготовки майбутніх логопедів та їх діяльності в умовах інклюзивної освіти присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких, як: Л. Арнаутова, Н. Бабич, О. Блашкова, І. Дичківська, С. Колупаєва, Г. Корягіна, О. Мартинчук, С. Миронова, Г. Мицик, Н. Пахомова, В. Пономаренко, Т. Сак, Г. Супрун, В. Тищенко, О. Таран, Н. Федорова, М. Шеремет, та ін., дана проблема повністю не розкрита: удосконалення потребують зміст, форми та методи формування гуманістичних цінностей майбутнього логопеда, визначення педагогічних умов формування означеної проблеми та ін.

Враховуючи соціальне значення і наукову актуальність означеної проблеми, її недостатню теоретичну та практичну розробленість, обрано тему кваліфікаційної роботи: «Формування гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів в процесі їх професійної підготовки».

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні шляхів удосконалення процесу формування гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати сутність ключових понять дослідження.
2. Розкрити особливості формування гуманістичних цінностей у логопедів.
3. Дослідити стан сформованості гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів у процесі їх професійної підготовки.
4. Обґрунтувати шляхи удосконалення процесу формування гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх логопедів.

Предмет дослідження – процес формування гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів.

Відповідно до визначених завдань було використано такі **методи** дослідження:

– **теоретичні:** аналіз філософської, психолого-педагогічної, дидактичної, методичної літератури з досліджуваної проблеми для визначення ролі та значення формування гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів, а також порівняння й зіставлення різних поглядів на обрану проблему;

– **емпіричні:** спостереження, анкетування, бесіди, методи експертних оцінок, тестування, педагогічний експеримент для виявлення результативності експериментальної роботи.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилось на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. У дослідженні взяло участь ... студентів факультету соціальної та психологічної освіти, які здобувають освіту за освітньо-професійною програмою...

Теоретичне значення дослідження полягає у розкритті особливостей формування гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів у процесі їх професійної підготовки; здійсненні аналізу освітніх програм із метою з'ясування потенційних можливостей для формування гуманістичних

цінностей у майбутніх логопедів, розкритті форм та методів, які найбільш ефективно впливають на формування гуманістичних цінностей у майбутніх фахівців.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у можливості використання результатів дослідження у педагогічній практиці освітніх закладів для підготовки логопедів, а також у системі підвищення кваліфікації фахівців-логопедів.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи здійснювалася шляхом участі у Всеукраїнській студентській науково-практичній онлайн-конференції «Дистанційне навчання у закладі вищої освіти в умовах пандемії: виклики сучасності» (Умань, 30 березня 2021 р.), **II Всеукраїнській науковій Інтернет-конференції «Сучасні інформаційні технології в освіті і науці» 27-28 березня 2022 року**, виступів на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту УДПУ імені Павла Тичини.

Публікації. Основні положення та результати кваліфікаційної роботи висвітлено у тезах доповіді «Формування гуманістичних відносин між учасниками освітнього процесу в умовах дистанційного навчання (на прикладі підготовки логопедів)» на Всеукраїнській студентській науково-практичній онлайн-конференції «Дистанційне навчання у закладі вищої освіти в умовах пандемії: виклики сучасності» (Умань, 30 березня 2021 р.).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що нараховує ... найменувань. Робота містить ...таблиць, ... малюнків. Загальний обсяг роботи – ... сторінок. Основний зміст роботи викладено на ... сторінках.

У першому розділі «**Теоретичні основи формування гуманістичних цінностей у логопедів**» розкрито сутність ключових понять дослідження та з'ясовано особливості формування гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів. Досліджено, що в українській педагогічній науці існують різні підходи до визначення поняття «цінність», але більшість вчених

притримуються двох підходів до трактування цього поняття: цінність як об'єктивна категорія, що існує незалежно від людської особистості, та суб'єктивно-об'єктивна категорія, яка може існувати тільки в межах співвідношення особистості та суспільства.

Поняття «гуманізм», незважаючи на його загальноживаність, поки не знайшло повного визначення. У словнику подається: гуманізм – система поглядів, яка визначає цінність людини як особистості, її право на свободу, щастя, розвиток і виявлення своїх здібностей, благо людини – критерієм оцінки соціальних інститутів, а принципи рівності-бажаною нормою відносин між людьми.

Гуманістичні цінності складають загальну культуру особистості, яка формується в процесі різних видів діяльності та впливу соціальних інститутів на свідомість особистості. Підготовка майбутніх логопедів базується на гуманістичних принципах інклюзивної освіти, задекларованої ООН. Особлива роль в організації освітнього процесу з дітьми із порушеннями мовлення відводиться логопеду, який повинен знати особливості навчання і виховання таких дітей та проявляти максимум толерантності, витримки, терпіння. У зв'язку з цим, зміст підготовки майбутніх логопедів повинен бути приведений у відповідність до завдань інклюзії: професійної підготовки логопеда до роботи з дітьми, які мають порушення мовлення, надання їм необхідної допомоги у розвитку мовлення та виправлення вад мовлення на засадах дитиноцентризму та гуманізму.

У другому розділі **«Удосконалення процесу формування гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів»** здійснено діагностику рівнів сформованості гуманістичних цінностей майбутніх логопедів, розкрито особливості формування зазначених цінностей у процесі їх професійної підготовки, з'ясовано та обґрунтовано шляхи та засоби формування гуманістичних цінностей майбутніх логопедів.

З метою отримання об'єктивної інформації про стан сформованості гуманістичних цінностей майбутніх логопедів було проведене дослідження

серед магістрантів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, які навчаються за освітньо-професійною програмою першого рівня вищої освіти (бакалавр) зі спеціальності 012 Дошкільна освіта галузі знань 01 Освіта /Педагогіка «Дошкільна освіта. Спеціальна освіта (логопедія)» на початку першого та другого років їх навчання в магістратурі.

Запропоновані шляхи удосконалення формування гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів виявилися дієвими, про що свідчать результати заключного зрізу: рівень сформованості гуманістичних цінностей у магістрантів експериментальної групи зріс на 7,8 відсотка порівняно з рівнем сформованості у гуманістичних цінностей у магістрантів контрольної групи.

ВИСНОВКИ

1. Вивчення стану теоретичної розробленості та нормативно-методичного забезпечення вирішення проблеми формування гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів показав, що особлива роль у становленні і розвитку дітей з особливими освітніми потребами, зокрема, порушенням мовлення, відводиться логопедам, які в силу своїх трудових обов'язків повинні володіти не лише професійними компетентностями, а й високими духовними якостями, культурою, педагогічною майстерністю та педагогічним тактом. Пріоритетним завданням підготовки майбутнього фахівця має бути виховання духовно-культурної, високоморальної, високогуманної особистості, здатної до побудови гуманістичних відносин.

У процесі аналізу філософських, психолого-педагогічних, методичних і інших літературних джерел було з'ясовано ряд понять, таких як «цінність», «гуманістична «цінність», «гуманістичні цінності майбутнього логопеда», «процес формування гуманістичних цінностей майбутнього логопеда».

Цінність – це загальна норма, якою керуються люди при оцінці окремого предмета дійсності, це також певні ідеї, погляди, за допомогою яких люди задовольняють свої потреби, прагнення, інтереси.

Гуманістичні цінності – це сукупність специфічних утворень – загальнолюдських аксіологічних норм в індивідуальній та суспільній свідомості, які є духовними орієнтирами особистості й суспільства і, формуючись у суб'єкт-суб'єктних і суб'єкт-об'єктних відносинах, характеризуються загальною значущістю, всеосяжністю, гармонійним поєднанням загальнолюдського, національного й особистісного смислів. Головними проявами гуманістичних цінностей є совість, сором, почуття обов'язку.

Під процесом формування гуманістичних цінностей майбутнього логопеда розуміємо застосування сукупності прийомів і способів педагогічного впливу, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку в майбутніх логопедів системи гуманістичних уявлень, ціннісних орієнтацій, почуттів та переконань, як професійно значущих якостей.

2. Професійна діяльність педагогів-логопедів є відмінною від діяльності інших педагогічних працівників в силу своєї специфіки, оскільки пов'язана з необхідністю здійснення профілактичного, діагностичного та корекційного логопедичного впливу на дітей із порушеннями мовлення первинного та вторинного характеру, які потребують також і особливого ставлення до їх труднощів та проблем, які виникають в процесі соціалізації дитини з особливими освітніми потребами.

Особливості формування гуманістичних цінностей майбутніх логопедів полягають в тому, що вони повинні одночасно готуватися до виконання різних функцій: вихователь-логопед, учитель-логопед, консультант-логопед, асистент вчителя у закладах дошкільної, загальної середньої та спеціальної освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням. Крім того, майбутній фахівець повинен опанувати основи дефектології, тощо. Діяльність логопеда полягає не тільки у роботі з дітьми, які мають вади мовлення, він повинен ще й більш тісно співпрацювати з батьками та рідними дитини і спільно з ними долати труднощі дитини, яка має особливі освітні потреби і навчати батьків, як спільно долати ці труднощі і вирішувати проблеми мовлення.

Виконання цих функцій вимагає від майбутнього логопеда надзвичайно великої витримки, сердечності та людяності у побудові стосунків з різними категоріями людей, які причетні до навчання і виховання дітей з вадами мовлення. Тому, на нашу думку, освітня діяльність закладу вищої освіти має бути зосереджена на особистості майбутнього фахівця, його духовності, рівні культури, інтелектуальному розвитку, формуванні гуманістичних цінностей, що визначатимуть не тільки особистісні, але й професійні характеристики.

3. З метою отримання об'єктивної інформації про стан сформованості гуманістичних цінностей у майбутніх логопедів нами було проведене експериментальне дослідження серед студентів-бакалаврів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини на початку першого року їх навчання на бакалавраті.

Завдання дослідження полягало в тому, щоб отримати інформацію про розуміння майбутніми логопедами суті гуманістичних цінностей, визначити, як вони розуміють гуманізацію освіти, в чому полягають особливості гуманного ставлення логопеда до дітей з порушенням мовлення, якими якостями повинен володіти майбутній логопед для успішної професійної діяльності та як вони оцінюють сформованість наявних особистісних гуманістичних цінностей.

Результати проведеного зрізу свідчили про те, що майбутні логопеди досить високо оцінюють свої морально-етичні цінності, які виражаються у гуманному ставленні до дітей з особливими освітніми потребами: розумінні та витримці, милосерді та доброзичливості, тактовності та дружелюбності. Близько 60 відсотків студентів контрольної і експериментальної груп володіють гуманістичними цінностями на високому та достатньому рівнях, що свідчить про свідомий вибір професії та усвідомлення ними особливостей роботи логопеда і важливої місії, яку вони повинні будуть здійснювати на професійній ниві.

Усвідомлення студентами гуманістичних цінностей спрощує процес підготовки у закладі вищої освіти, оскільки майбутні логопеди в своїй

основній масі, мають відносно стійкі орієнтири, з якими співвідносять своє життя та професійну діяльність. Разом з тим, процес самовдосконалення вимагає від майбутніх логопедів складної внутрішньої роботи, пов'язаної з практичною реалізацією засад гуманної педагогіки, вирішення нестандартних задач, з якими їм прийдеться зіткнутися у професійній діяльності.

4. Удосконалення шляхів формування гуманістичних цінностей майбутніх логопедів передбачає:

- створення сприятливого для формування гуманістичних цінностей майбутнього фахівця інформаційно-освітнього середовища;

- використання потенційних можливостей компонентів освітньо-наукової програми підготовки фахівців за спеціальністю «012 Дошкільна освіта, Спеціальна освіта (логопедія)»;

- наповнення змісту навчальних дисциплін ОНП гуманістичною складовою;

- залучення майбутніх логопедів в різні види діяльності, спрямованих на формування гуманістичних відносин: волонтерський рух, робота в інклюзивних центрах, тощо;

- використання в процесі проведення аудиторних занять інтерактивних методів навчання, акцентування на практичній складовій занять (розв'язування педагогічних ситуацій, інтерактивні вправи, тощо);

- проведення позааудиторної діяльності, яка організовується на добровільних засадах;

- використання можливостей навчальної педагогічної та виробничої практик для формування гуманістичних цінностей;

- організація індивідуальної самостійної роботи над розвитком духовно-моральних якостей, самовдосконалення.

Результати експериментальної роботи, проведеної на початку першого року та на кінець другого року навчання майбутніх логопедів свідчать про те, що запропоновані шляхи формування гуманістичних цінностей у майбутніх

фахівців сприяють збільшенню рівня сформованості означених цінностей у магістрантів експериментальної групи на 7,8% порівняно із магістрантами контрольної групи, що дає підставу стверджувати про ефективність проведеної роботи.